

**RECHT OM TE
ONDERNEMEN**

Geert Baestaens
Philippe Van Dijck

RECHT OM TE ONDERNEMEN

Juridische gids
voor de ondernemer

Inhoud

Voorwoord	10
Inleiding	12
Hoofdstuk 1.	
De ondernemer: begrippen en basisvoorwaarden	15
1.1. Wat is een onderneming?	16
1.2. Handels- en ondernemingsrecht	22
1.3. Wie mag/kan ondernemen?	24
1.4. Uitgesloten categorieën – verboden en onverenigbaarheden	29
1.5. Vreemdelingen	33
1.6. De ondernemingsrechtbank	35
Hoofdstuk 2.	
Oprichting en start: van idee naar actie	39
2.1. Formaliteiten	40
2.2. Cruciaal: de juiste ondernemingsvorm	61
Hoofdstuk 3.	
Contract(er)en in de praktijk	109
3.1. Basisregels en bronnen van het verbintenissenrecht	111
3.2. Contracten en verbintenissen – basisprincipes en aandachtspunten	118
3.3. Bewijs in zakelijke relaties	127
3.4. Verbintenissen toegepast: algemene voorwaarden, de handelshuur en koop-verkoop	135

Hoofdstuk 4.	
Werken met mensen en ondernemingen	153
4.1. Historisch kader	154
4.2. Bronnen van het arbeidsrecht	156
4.3. Arbeidsrecht in de praktijk	160
4.4. Ondernemersovereenkomsten	178
4.5. Commerciële samenwerking tussen ondernemers	182
Hoofdstuk 5.	
De onderneming en de markt	195
5.1. Bescherm je creaties – intellectuele eigendom	196
5.2. Marktpraktijken en consumentenbescherming	215
5.3. Concurrentie en mededinging	252
Hoofdstuk 6.	
Privacy	269
6.1. Inleiding en juridisch kader	270
6.2. Wat is beschermd door privacy en wat niet?	271
6.3. Op de juiste manier omgaan met persoonsgegevens	278
6.4. Praktische aspecten van GDPR binnen de onderneming	283
6.5. Sancties	288
6.6. Doorgeven van data buiten de EU	291
Hoofdstuk 7.	
Risicobeheer en aansprakelijkheid	295
7.1. Aansprakelijkheid van de ondernemer	296
7.2. Aansprakelijkheidsvormen	297
7.3. Algemene contractuele aansprakelijkheid	298
7.4. Veranderende omstandigheden	307
7.5. Specifieke contractuele aansprakelijkheidsregimes	320

7.6. Buitencontractuele aansprakelijkheid	328
7.7. Strafrechtelijke aansprakelijkheid	339
Hoofdstuk 8.	
Geschillenbeslechting en arbitrage	351
8.1. Geschillenbeslechting – algemeen	352
8.2. Alternatieve geschillenbeslechting	362
8.3. Gerechtelijke procedure	375
8.4. Internationale geschillen	390
Hoofdstuk 9.	
Onderneming in nood	395
9.1. Inleiding en juridisch kader	396
9.2. Kamers voor ondernemingen in moeilijkheden	396
9.3. De ondernemingsbemiddelaar en het buitengerechtelijk akkoord	400
9.4. REGSOL	401
9.5. Gerechtelijke reorganisatie	402
9.6. Het faillissement	413
9.7. Ontbinding en vereffening	428
Hoofdstuk 10.	
Juridisch ondernemen en de toekomst	437
10.1. AI, online en innovatief ondernemen	438
10.2. Cybersecurity en NIS2	446
10.3. Platformeconomie en Digital Services Act	449
10.4. Data Governance Act (EU)	450
10.5. ESG en duurzaam ondernemen	451
10.6. Regelgevend kader	454
Nawoord	470
Afkortingenlijst	472

Voorwoord

Matthias Diependaele

Minister-president van de Vlaamse Regering

VOORWOORD

Ondernemen zit diep verankerd in Vlaanderen. Generaties lang hebben mensen hier kansen en oplossingen gezien waar anderen vooral risico's en problemen zagen. Van kleine familiebedrijven tot internationale spelers: het Vlaamse ondernemerschap wordt gekenmerkt door durf, creativiteit en een sterk gevoel voor verantwoordelijkheid. Die ondernemingszin is één van de pijlers van onze welvaart en onze maatschappelijke veerkracht.

Maar ondernemen gebeurt vandaag in een context die complexer is dan ooit. Economische globalisering, digitalisering, snel veranderende markten en complexe regelgeving maken dat ondernemers niet alleen creatief en vastberaden moeten zijn, maar ook goed geïnformeerd. Wie onderneemt, beweegt zich onvermijdelijk ook in een juridisch kader. Dat kader is een essentiële randvoorwaarde om duurzaam te kunnen groeien, risico's te beheersen en kansen ten volle te benutten.

Het recht op ondernemen leeft in elke beslissing om een zaak op te richten, om te investeren, om te innoveren of om samen te werken. Tegelijk brengt ondernemen rechten én plichten met zich mee.

Dit boek speelt precies op dat kruispunt tussen ondernemen en recht. Het biedt een heldere en toegankelijke gids doorheen ons ondernemingsrecht, met oog voor zowel de fundamentele als de concrete toepassingen. Studenten die zich voorbereiden op een carrière in economie of recht vinden hier een stevig kompas. Ondernemers en praktijkmensen krijgen handvatten aangereikt om hun dagelijkse beslissingen beter te onderbouwen.

Wat dit werk waardevol maakt, is de evenwichtige benadering: voldoende diepgang om inzicht te verwerven in de juridische principes, maar tegelijk sterk verankerd in de realiteit van het ondernemerschap. Door actuele wetgeving te koppelen aan praktijkvoorbeelden, toont dit boek aan dat recht geen rem hoeft te zijn op ondernemen, maar integendeel een instrument kan zijn dat groei en innovatie mogelijk maakt.

In Vlaanderen geloven we sterk in de kracht van ondernemerschap, gedragen door innovatie, kennis en verantwoordelijkheid. Een sterke economie vraagt ondernemers die niet alleen kansen grijpen, maar dat ook doen met respect voor regels, partners en samenleving. Dit boek levert daar een belangrijke bijdrage aan.

Ik wens de lezers veel inspiratie en succes toe bij het aanscherpen van hun blik op ondernemen.

Inleiding

INLEIDING

In een complexe en snel evoluerende economische context is kennis van het ondernemingsrecht geen overbodige luxe, maar een essentiële bouwsteen voor wie zich professioneel wil ontplooiën. Of je nu als student rechten, economie of bedrijfsbeheer je eerste stappen zet in de juridische wereld, of als (toekomstige) ondernemer praktijkgericht inzicht zoekt in je rechten en plichten: dit handboek wil een betrouwbare gids zijn.

Het ondernemingsrecht raakt aan alle aspecten van het ondernemerschap: van de oprichting en de structuur van een onderneming, over de toegang tot economische activiteiten, tot de bescherming tegen misbruik, risico's en conflicten.

Eender welk ondernemingsproject dat tot stand komt zonder stevige – én tijdige – juridische aftoetsing is gedoemd om onnodige kosten te genereren of finaal zelfs te mislukken. Welk nut heeft het bijvoorbeeld om nieuwe producten op de markt te brengen zonder een basiskennis van intellectuele eigendom en een adequate bescherming van je investering?

Dit handboek biedt een systematische en toegankelijke inleiding tot de basisprincipes van het Belgische ondernemingsrecht, met oog voor historische context, actuele wetgeving (zoals het Wetboek van Economisch Recht, het 'WER') en praktische toepassingen.

We streven naar een evenwichtige benadering: voldoende theoretische diepgang voor academische reflectie, én concrete voorbeelden, schema's en links naar actuele info, die de realiteit van het ondernemen tastbaar maken.

Zo komt dit werk zowel studenten als ondernemers tegemoet in hun behoefte aan heldere, bruikbare en juridisch correcte informatie.

De complexe materie van dit handboek wordt zo helder mogelijk uitgelegd met enkele vaste rubrieken:

- voorbeelden, gesignaleerd door een golvend verticaal lijntje;
- let op, gesignaleerd door de rode kadertjes;
- tips, gesignaleerd door dit icoontje

 Wil je op de hoogte blijven van eventuele updates? Scan dan deze QR-code.

 Scan deze QR-code om de oefeningen bij dit boek te raadplegen.

1

**De ondernemer:
begrippen en
basisvoorwaarden**

1.1. Wat is een onderneming?

Het begrip 'onderneming' kan zowel juridisch als economisch worden ingevuld.

Vanuit een **juridisch** standpunt wordt onder een onderneming doorgaans elke **natuurlijke persoon, rechtspersoon of organisatie zonder rechtspersoonlijkheid** verstaan die een economische activiteit uitoefent.

Economisch gezien legt men eerder de nadruk op het streven naar winst, het dragen van risico en het systematisch en georganiseerd uitvoeren van activiteiten.

1.1.1. Historische achtergrond van het ondernemersbegrip

De geschiedenis van het ondernemen gaat veel verder terug dan het moderne begrip 'ondernemer'. In essentie gaat ondernemen om het initiëren en organiseren van activiteiten om een resultaat te bereiken, door middelen te combineren, kansen te benutten en onzekerheid of risico te dragen.

Al in de **oudheid** waren er vormen van ondernemerschap zichtbaar: landbouwers die overschotten verhandelden, ambachtslieden die diensten aanboden en kooplieden die via land- en zeeroutes goederen vervoerden.

In de **middeleeuwen** verliep economische organisatie grotendeels via gilden en koopmansnetwerken. In het Frans kreeg het woord 'entrepreneur' toen de betekenis van 'aannemer': iemand die grote werken op zich nam (bruggen, kathedralen ...) en arbeid en middelen coördineerde tegen een vooraf overeengekomen prijs.

In de **vroegmoderne tijd**, vooral in de 16e en 17e eeuw, was ondernemen nauw verbonden met langeafstandshandel en koloniale ondernemingen. Handelscompagnieën, scheepvaartfinanciering en zeeverzekeringen maakten grootschalige risicodeling mogelijk; ondernemers waren vaak kooplieden en reders met aanzienlijke financiële onzekerheid.

In de **18e eeuw** kregen deze praktijken een scherpere economische duiding. De ondernemer verscheen niet langer als louter 'zaakvoerder', maar als een organisator van productie die bereid was om een onzeker inkomen te aanvaarden.

Daarmee werd een onderscheid gemaakt tussen wie kapitaal verschafft, wie arbeid aanbiedt en wie de knopen doorhakt over wat, hoe en met welke middelen geproduceerd wordt.

Gaandeweg verschoof de focus naar het combineren en coördineren van productiefactoren (arbeid, kapitaal, grondstoffen, kennis) en de afstemming van productie en distributie.

Tijdens de **industriële revolutie** in de 19e eeuw veranderde dat beeld opnieuw. De nadruk verschoof naar vernieuwing en schaalvergroting: mechanisering, standaardisering en nieuwe organisatievormen brachten massaproductie en efficiëntie op de voorgrond. Ondernemerschap werd hier vooral begrepen als het introduceren en implementeren van technologie en methodes die schaalvergroting mogelijk maken, met bijbehorende investeringen, procesdiscipline en marktexpansie. Het concept van de ondernemer evolueerde zo van 'coördinator' naar motor van technologische en organisatorische verandering.

In de **20e eeuw** werd de theoretische basis verder verfijnd. Een eerste kenmerk was het onderscheid tussen verzekerbare risico's (waarvoor premies en statistiek volstaan) en echte onzekerheid (waar geen betrouwbare kansberekening mogelijk is). Ondernemerswinst wordt dan gezien als de beloning voor het dragen van die niet-kwantificeerbare onzekerheid.

Een tweede kenmerk beschrijft ondernemerschap als bron van vernieuwing die via 'creatieve destructie' bestaande combinaties doorbreekt en nieuwe producten, processen, markten of organisatievormen lanceert – een dynamiek die economische groei en omwentelingen verklaart.

Een derde kenmerk gaat uit van alertheid: ondernemerschap als het opmerken en benutten van kansen die anderen (nog) niet zien, bijvoorbeeld door informatievoorsprong, betere coördinatie of slimmere contracten.

In de **hedendaagse juridische context**, zowel in België als op EU-niveau, heeft het begrip 'onderneming' een brede, functionele invulling gekregen: elke entiteit die economische activiteiten verricht (goederen of diensten aanbiedt), ongeacht rechtsvorm of financiering.

In België omvat het ondernemingsbegrip zowel natuurlijke personen die zelfstandig een beroepsactiviteit uitoefenen, rechtspersonen, als organisaties zonder rechtspersoonlijkheid, en ook vrije beroepen en verenigingen voor zover zij economische activiteiten uitoefenen (zie ook verder, punt 1.1.4.). Deze inclusieve benadering weerspiegelt de diversiteit van het moderne ondernemerschap, dat zich uitstrekt van klassieke commerciële bedrijven tot zelfstandigen, non-profits en in bepaalde gevallen zelfs publieke entiteiten met marktactiviteiten.

Vandaag worden ondernemers niet enkel gezien als louter economische actoren, maar ook als sleutelspelers in maatschappelijke en duurzame ontwikkeling. Concepten als maatschappelijk verantwoord ondernemen en ESG¹, net als nieuwe vormen zoals sociale ondernemingen en platformeconomie, verbreden het speelveld en brengen tegelijk nieuwe vragen mee over regulering, arbeidsrelaties, data en mededinging.

1.1.2. Evolutie: van ‘handelaar’ naar ‘onderneming’

De evolutie van het Belgische economisch recht toont duidelijk de overgang van het klassieke begrip ‘handelaar’ naar het moderne en ruimere begrip ‘onderneming’.

Tot de invoering van het **Wetboek van Economisch Recht (WER)** in 2018 was het economisch recht hoofdzakelijk gebaseerd op de activiteiten van de handelaar, zoals vastgelegd in het oude Wetboek van Koophandel.

Met de invoering van het WER werd dat systeem grondig hervormd. Het begrip ‘onderneming’ vervangt nu het begrip ‘handelaar’ en omvat niet alleen commerciële actoren, maar ook vrije beroepen, vzw's, landbouwers en andere organisaties die economische activiteiten uitoefenen.

¹ ESG (Environmental, Social & Governance) is een toch wat omstreden en inmiddels afgezwakte EU-regelgeving (op basis van de CSRD-richtlijn, of de Corporate Sustainability Reporting Directive), ontwikkeld om ondernemingen aan te zetten tot duurzaam en verantwoord gedrag. ESG blijft een belangrijk maar evoluerend beleidsinstrument, waarbij een evenwicht wordt gezocht tussen duurzaamheidsdoelstellingen en economische haalbaarheid.

Deze hervorming maakt het economisch recht inclusiever, moderner en beter afgestemd op de economische realiteit, ingebed in een eengemaakte EU-markt (zie ook infra).

1.1.3. De huidige wettelijke definitie volgens het Wetboek van Economisch Recht (WER)

Volgens het **Wetboek van Economisch Recht (WER)** artikel I.1, 1°, wordt zo onder een onderneming verstaan:

- iedere natuurlijke persoon die zelfstandig een beroepsactiviteit uitoefent;
- iedere rechtspersoon;
- iedere andere organisatie zonder rechtspersoonlijkheid.

Deze definitie omvat alle zelfstandige activiteiten, rechtspersonen zoals vennootschappen en verenigingen met economische activiteiten, maar evengoed samenwerkingsverbanden zonder formele rechtspersoonlijkheid.

Voorbeeld

Wel een onderneming: een zelfstandige grafisch ontwerper die op regelmatige basis opdrachten uitvoert voor klanten, factureert en reclame maakt via sociale media, wordt beschouwd als een onderneming in de zin van het WER.

Naast de algemene definitie van artikel I van boek I van het WER, wordt vooral met betrekking tot marktpraktijken vaak verwezen naar een andere, oudere, omschrijving. Een onderneming is volgens die definitie *‘elke natuurlijke persoon of rechtspersoon die op duurzame wijze een economisch doel nastreeft, evenals zijn verenigingen’*. Vooral het duurzame karakter primeert: wie occasioneel eens iets verkoopt, is in die optiek uiteraard geen ondernemer.

Niet elke organisatie of activiteit valt onder de noemer ‘onderneming’. Activiteiten zonder economisch doel, zoals privéhuishoudens of pure hobbyactiviteiten zonder winstgevend of duurzaam karakter, worden juridisch gezien niet als onderneming beschouwd. Ook sommige publieke activiteiten, zoals puur bestuurlijke of sociale taken uitgevoerd door de overheid, zonder commercieel karakter, vallen buiten deze definitie.

Bij dit ondernemingsbegrip is het nuttig om op te merken dat er – hoewel het daar gaat over een andere finaliteit – ‘links’ zijn met het consumentenrecht. Waar een onderneming bijvoorbeeld optreedt in het kader van haar beroeps- of economische activiteit, handelt een consument net buiten elke beroepsactiviteit: als natuurlijke persoon die goederen of diensten afneemt voor privédoeleinden. Dat onderscheid is vooral belangrijk omdat de wet consumenten doorgaans extra bescherming biedt (informatie, herroepingsrecht, onrechtmatige bedingen...). Voor de concrete omschrijving, de gevolgen en de toepasselijke regels in de praktijk verwijzen we naar het latere deel over marktpraktijken en consumentenbescherming (hoofdstuk 5, punt 5.2).

Het WER specificeert concreet wat **geen onderneming** is:

- Iedere organisatie zonder rechtspersoonlijkheid die geen uitkeringsoogmerk heeft en die ook in feite geen uitkeringen verricht aan haar leden of aan personen die een beslissende invloed uitoefenen op het beleid van de organisatie.
- Iedere publiekrechtelijke rechtspersoon die geen goederen of diensten aanbiedt op een markt.
- De federale staat, de gewesten, de gemeenschappen, de provincies, de hulpverleningszones, de prezones, de Brusselse Agglomeratie, de gemeenten, de meergemeentezones, de binnengemeentelijke territoriale organen, de Franse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

Voorbeeld

Een amateurfotograaf die enkel foto's maakt als hobby en deze niet te koop aanbiedt of structureel exploiteert, wordt niet beschouwd als een onderneming in de zin van het WER. Zodra diezelfde fotograaf echter regelmatig foto's zou verkopen, opdrachten aanneemt voor fotoshoots, reclame maakt via sociale media of een eigen webshop opzet, verricht hij een economische activiteit op duurzame basis. In dat geval oefent hij een zelfstandige beroepsactiviteit uit en valt hij dus wel onder het ondernemingsbegrip van het WER.

1.1.4. De onderneming als (semi)juridisch concept: natuurlijke personen, rechtspersonen en feitelijke verenigingen

De Belgische wetgever hanteert sinds de hervorming van het economisch recht dus een actuelere en functionele benadering van het begrip ‘onderneming’. De hierboven opgenomen definitie uit het WER verwijst niet meer naar het oude begrip ‘handelaar’, maar erkent drie grote – mogelijke – categorieën van ‘ondernemingen’, elk met een eigen juridische aard:

- **Natuurlijke personen:** dit zijn individuen die zelfstandig een beroepsactiviteit uitoefenen, zoals zelfstandigen, vrije beroepen (bv. arts, architect, advocaat), eenmanszaken en landbouwers. Zij blijven als fysieke persoon aansprakelijk, tenzij ze hun activiteiten onderbrengen in een rechtspersoon.
- **Rechtspersonen:** dit zijn juridische entiteiten met een eigen rechtspersoonlijkheid, los van de personen die hen besturen of vertegenwoordigen. Voorbeelden zijn vennootschappen (zoals een bv of nv), vzw's, stichtingen en coöperaties. Deze entiteiten kunnen rechten en plichten hebben en treden zelfstandig op in het economisch verkeer.
- **Feitelijke verenigingen en andere organisaties zonder rechtspersoonlijkheid:** dit zijn groepen mensen die samenwerken rond een bepaald doel, doorgaans zonder een formele oprichting en rechtspersoonlijkheid. Denk aan een informele vriendengroep die samen een lokale markt organiseert met opbrengst. Zodra er echter een economische activiteit ontstaat, kunnen zij als onderneming worden beschouwd, zelfs zonder statuut van vennootschap of vzw.

Deze benadering maakt het mogelijk om ook minder klassieke spelers – zoals informele samenwerkingen of publieke actoren met economische activiteiten – onder het toepassingsgebied van het ondernemingsrecht te brengen. De juridische vorm is dus niet bepalend; het is vooral de **aard van de activiteit** (duurzaam en economisch) die doorslaggevend is.

Voorbeeld

Feitelijke vereniging, maar geen onderneming: een groep vrijwilligers organiseert jaarlijks een buurtfeest zonder commerciële insteek. De opbrengsten worden volledig gebruikt voor de kosten van het feest en er is geen sprake van een duurzame

systematische economische activiteit of winstdoelstelling. Dit is uiteraard geen onderneming in de zin van het WER.

Voorbeeld

Feitelijke vereniging, wél een onderneming: een informele groep hobbybakkers besluit samen een stand te huren op een wekelijkse markt, ze verkopen hun producten aan het publiek en maken reclame via sociale media. Ook al hebben ze geen formele rechtsvorm, zij stellen structureel economische activiteiten en kunnen als onderneming worden beschouwd volgens het WER.

1.2. Handels- en ondernemingsrecht

1.2.1. Onderscheid tussen het vroegere 'handelsrecht' en het huidige 'ondernemingsrecht'

Het Belgische recht heeft lange tijd een onderscheid gemaakt tussen handelsrecht en burgerlijk recht. Het handelsrecht regelde specifiek de activiteiten van handelaars en daden van koophandel, zoals omschreven in het oude Wetboek van Koophandel. Dat systeem was gebaseerd op een gesloten lijst van commerciële handelingen, zoals het aankopen van goederen om ze met winst te verkopen, bankactiviteiten en scheepvaart.

Het handelsrecht was van toepassing op 'handelaars': natuurlijke personen of vennootschappen die deze 'daden van koophandel' als gewoon beroep stelden. Die kwalificatie had gevolgen voor de toepassing van bijzondere regels inzake boekhouding, bewijsvoering, faillissement en het voeren van rechtsvorderingen.

Met de hervorming van het Wetboek van Economisch Recht werd dat strikte onderscheid verlaten. Sinds 1 november 2018 vervangt het begrip 'onderneming' het begrip 'handelaar' in het economisch recht. Dat impliceert een functionele en ruimere benadering: het ondernemingsrecht geldt nu voor iedereen die op

duurzame wijze een economische activiteit uitoefent, ongeacht de rechtsvorm of het type activiteit.

In plaats van te vertrekken van een gesloten lijst van daden van koophandel, vertrekt het huidige ondernemingsrecht van de aard van de activiteit (economisch, duurzaam) en van het statuut als natuurlijke persoon, rechtspersoon of feitelijke vereniging. Daardoor vallen ook vrije beroepen, landbouwers, vzw's en andere organisaties onder het toepassingsgebied van het ondernemingsrecht.

De hervorming leidde tot een grotere rechtszekerheid, modernisering en coherentie binnen het Belgische rechtssysteem en sluit ook beter aan bij Europese ontwikkelingen waar men reeds langer uitging van het begrip 'onderneming' als economische actor.

1.2.2. Belang van het ondernemingsrecht

Het ondernemingsrecht vormt een wezenlijk fundament voor een gezonde economische orde. Het regelt niet alleen de relaties tussen ondernemingen onderling, maar ook die tussen ondernemingen en consumenten, werknemers, overheden en andere actoren.

Zo biedt het ondernemingsrecht:

- **Zekerheid en transparantie:** door boekhoud-, registratie- en publicatieverplichtingen wordt betrouwbare informatie gecreëerd voor klanten, investeerders en concurrenten.
- **Bescherming:** ondernemingsrecht bevat regels rond marktpraktijken, intellectuele eigendom, privacy en insolventie die zowel ondernemers als derden beschermen.
- **Een stimulerend kader:** duidelijke regels over contracten, aansprakelijkheid en rechtsprocedures moedigen investeringen en innovatie aan.
- **Efficiënte geschillenbeslechting:** dankzij aangepaste procedures voor ondernemingen, zoals de ondernemingsrechtbank, wordt rechtspraak adequaat en meer op maat mogelijk.

1.3. Wie mag/kan ondernemen?

1.3.1. Het principe van economische vrijheid en ondernemingsvrijheid

In België geldt het wettelijk (WER, Titel 3) gewaarborgde principe van 'de vrijheid van ondernemen', een afgeleide van het oude decreet d'Allarde uit 1791, waarbij de gilden werden afgeschaft en een eerste vorm van 'vrijheid van handel' werd ingesteld, een concept dat we ook terugvinden in art. 16 Handvest EU, van toepassing op het Unierecht.

Die vrijheid van ondernemen houdt nu in dat iedereen in principe vrij is om een economische activiteit te starten, mits naleving van de geldende wet- en regelgeving. Die vrijheid maakt deel uit van het ruimere recht op vrijheid van arbeid en het vrij kiezen van een beroep.

De ondernemingsvrijheid houdt concreet in dat eenieder:

- een **onderneming** mag opstarten, ongeacht zijn of haar achtergrond;
- zelf de **vorm** mag kiezen waaronder hij onderneemt (bv. eenmanszaak of vennootschap);
- **vrij** is om partners, klanten en leveranciers te kiezen, binnen de grenzen van het mededingingsrecht, en beslissingen mag nemen over productie, prijzen, promotie en organisatie van de activiteiten.

Die vrijheid is natuurlijk niet onbeperkt. De overheid kan regels opleggen om redenen van algemeen belang, zoals volksgezondheid, consumentenbescherming, sociale rechten of openbare orde. Zo gelden er sectorale toegangseisen (bv. vestigingwetgeving), administratieve verplichtingen (bv. inschrijving bij de Kruispuntbank van Ondernemingen) en regels inzake vergunningen of beroepskwalificaties.

De economische vrijheid vormt het vertrekpunt van het Belgische ondernemingsrecht, maar wordt dus in evenwicht gehouden met een gereguleerde marktordering.

1.3.2. Startvoorwaarden voor zowel natuurlijke personen als vennootschappen

Naast de economische vrijheid en eventuele beroepsvereisten zijn er voor het effectief opstarten van een onderneming ook enkele administratieve en juridische startvoorwaarden.

Een fundamentele vereiste om te mogen ondernemen is de **handelingsbekwaamheid**. Wie wil ondernemen moet **juridisch bekwaam** zijn om verbintenissen aan te gaan.

Elke **meerderjarige** burger is in principe handelingsbekwaam. Personen die **onbekwaam verklaard** zijn (zoals minderjarigen zonder toestemming, of onderbewindgestelden), kunnen slechts in beperkte mate zelfstandig ondernemen, en enkel mits tussenkomst van hun wettelijke vertegenwoordiger.

We vatten de noodzakelijke voorwaarden even samen, maar gaan daar nog dieper op in:

Natuurlijke personen (bv. eenmanszaak)	Rechtspersonen (bv. vennootschap)
<ul style="list-style-type: none"> • Inschrijving in de Kruispuntbank van Ondernemingen (KBO) • Aansluiting bij een sociaal verzekeringsfonds • Openen van een zakelijke bankrekening • Eventuele btw-registratie • Eventueel vergunningen afhankelijk van sector of locatie (milieuvergunning, vestigingwet, horeca...) 	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen en neerleggen van statuten bij de notaris (bv, nv, cv) • Publicatie in het Belgisch Staatsblad • Inschrijving in de KBO en activering van het ondernemingsnummer • Aansluiting bij een sociaal secretariaat indien personeel wordt aangeworven • Registratie voor btw-doeleinden • Eventueel sectorale vergunningen afhankelijk van activiteit

Tabel 1.1. Ondernemen: voorwaarden voor natuurlijke personen en rechtspersonen

Voorbeeld

Natuurlijke persoon: een jonge ondernemster start een keramiekatelier in bijberoep. Ze schrijft zich in bij de KBO als eenmanszaak, opent een zakelijke rekening en activeert haar btw-nummer. Omdat ze meerderjarig en volledig handelingsbekwaam is, kan ze zonder bijkomende formaliteiten starten.

Voorbeeld

Rechtspersoon: twee vrienden willen samen een communicatiebureau oprichten. Ze kiezen voor een besloten vennootschap (bv), leggen de statuten neer bij de notaris en laten die publiceren in het Staatsblad. Daarna registreren ze hun onderneming bij de KBO en laten ze het btw-nummer activeren. Zodra ze personeel in dienst nemen, sluiten ze zich aan bij een sociaal secretariaat.

1.3.3. Professionele en diplomaverreisten (bv. gereguleerde beroepen)

Hoewel iedereen in principe mag ondernemen, gelden voor bepaalde beroepen **bijkomende voorwaarden**. Voor gereguleerde beroepen moet men voldoen aan specifieke toegangseisen, zoals een erkend diploma, professionele ervaring of een inschrijving bij een orde of beroepsinstituut.

Voorbeelden van gereguleerde beroepen zijn:

- Advocaten (via inschrijving bij de Orde van Advocaten)
- Arts of apotheker (erkenning via de FOD Volksgezondheid)
- Architect (inschrijving bij de Orde van Architecten)
- Boekhouder of belastingadviseur (via het ITAA)
- Vastgoedmakelaar (via het BIV)

Deze beroepen vereisen niet alleen een bewijs van vakbekwaamheid, maar zijn vaak ook onderworpen aan een voorafgaand examen om de studie te 'mogen' aanvatten (de zgn. numerus clausus), een verplichte stage, een toelating door de beroepsvereniging, deontologische regels, permanente vorming en tuchtrechtelijke controle. De wetgever beoogt hiermee het voorkomen van een 'overaanbod', de bescherming van de consument en de kwaliteit van de dienstverlening.

Daarnaast bestaan er ook **sectorale toelatingsvoorwaarden** (bv. in de bouw of horeca), die opgelegd worden door regionale of federale regelgeving.

Kortom, economische vrijheid is een belangrijk beginsel, maar niet onbeperkt: in bepaalde sectoren en omstandigheden stelt de wet bijkomende voorwaarden om de toegang tot het ondernemerschap te reguleren.

Voorbeeld

Gereguleerd beroep: iemand die na een opleiding rechten start als advocaat moet zich inschrijven bij de Orde van Advocaten, een stage doorlopen en zich houden aan strikte deontologische regels. Zonder die formele toegangseisen mag die het beroep niet uitoefenen, ook al is er een diploma en voldoende kennis.

Voorbeeld

Niet-gereguleerd beroep zonder bijkomende vereisten: een freelance vertaler kan zijn activiteiten meteen opstarten, mits inschrijving in de Kruispuntbank van Ondernemingen. Er gelden geen diplomaverreisten of beroepsorganisatie. Wel moet hij voldoen aan de algemene verplichtingen zoals btw-registratie en boekhouding.

Samengevat:

Vereiste	Gereguleerde beroepen (bv. arts, apotheker, architect, advocaat, accountant)	Niet-gereguleerde beroepen (bv. consultant, marketeer, webdesigner)
Diploma/erkenning	Verplicht: wettelijk vastgelegde kwalificaties/titelbescherming.	Niet verplicht (freelance/ondernemer bepaalt), tenzij contractueel gevraagd.
Inschrijving bij orde/beroepsinstituut	Verplicht: bv. Orde der Artsen, Orde van Architecten, ITAA, Balie.	Niet vereist (geen wettelijk orgaan).
Permanente vorming	(Vaak) verplicht via de orde/het instituut (min. uren/jaar).	Niet verplicht , wel vaak best practice of gevraagd door klanten/labels.
Deontologische/tuchtrechtelijke controle	Ja: gedragscode + tucht (waarschuwing → schorsing/doorhaling).	Nee (geen wettelijk tuchtrecht), wél contractuele of sectorale codes mogelijk.
Voorafgaande vergunning/licentie	Soms vereist naast de beroepserkenning (bv. apotheek, ziekenhuis).	Sectorafhankelijk: in principe niet , maar kan wél voor bepaalde activiteiten (bv. horecavergunning, transportvergunning, GDPR-verwerkersregister, milieuvergunning).

Tabel 1.2. Overzicht van de juridische en professionele vereisten voor gereguleerde en niet-gereguleerde beroepen

1.4. Uitgesloten categorieën – verboden en onverenigbaarheden

Hoewel het principe van economische vrijheid centraal staat in het Belgische recht, zijn er bepaalde categorieën van personen of functies waarvoor het recht op ondernemerschap wordt beperkt of uitgesloten. Deze uitsluitingen kunnen voortvloeien uit wettelijke bepalingen, morele gronden of rechterlijke beslissingen.

De termen ‘wettelijke beperkingen’ en ‘onverenigbaarheden’ worden daarbij soms door elkaar gebruikt, terwijl ze – in een juridische context – verwijzen naar verschillende situaties:

- **Wettelijke beperkingen** zijn expliciete verboden in de wet, die van toepassing zijn op bepaalde beroepsgroepen, ongeacht hun individuele situatie.
- **Onverenigbaarheden** doen zich voor wanneer twee functies of statuten niet tegelijk kunnen worden uitgeoefend, omdat ze elkaar in de weg staan of belangenconflicten kunnen veroorzaken. Ze zijn vaak functiegebonden en kunnen ook voortvloeien uit deontologische regels of specifieke decreten.

1.4.1. Wettelijke beperkingen voor bepaalde beroepsgroepen

Sommige beroepsgroepen vallen onder een bijzondere reglementering die hen verbiedt om naast hun hoofdactiviteit een onderneming te starten. Denk aan militairen, bepaalde politieambtenaren, leden van de magistratuur. Deze beperkingen hebben vaak te maken met de nood aan onafhankelijkheid, integriteit of beschikbaarheid binnen die specifieke publieke functie.

Tot voor kort was het voor bepaalde beroepsgroepen, zoals politieambtenaren, volledig verboden om naast hun functie een commerciële activiteit uit te oefenen. Recent werd dat strikte verbod versoepeld. Sinds de wetwijziging van

2023 mogen politieagenten onder bepaalde voorwaarden toch een zelfstandige activiteit uitoefenen.

Een politieambtenaar die een commerciële of zelfstandige activiteit wil opstarten, moet dat wel vooraf schriftelijk melden aan de betrokken politiedienst. De korpschef of bevoegde overste zal beoordelen of de activiteit verenigbaar is met de functie en of er geen sprake is van een belangenconflict, aantasting van de neutraliteit of verminderde beschikbaarheid.

Voorbeeld

Een politieagent mag na zijn diensturen een eigen webshop in tweedehandsboeken beheren, zolang die activiteit zijn neutraliteit of beschikbaarheid niet in het gedrang brengt en vooraf werd gemeld aan de leidinggevende.

Het spreekt ten slotte voor zich dat elke beroepsgroep rekening dient te houden met algemene regelgeving die op iedereen van toepassing is. Een 'kattenhotel' bijvoorbeeld zal geregeld controle krijgen in het kader van de wetgeving op dierenwelzijn.

1.4.2. Onverenigbaarheden: de combinatie van bepaalde publieke functies met ondernemerschap

Ook wie een **publieke of politieke functie** uitoefent, zoals ministers, burgemeesters of parlementsleden, mag vaak geen zelfstandige activiteit uitoefenen zolang de functie wordt bekleed. Dat is om belangenconflicten, beïnvloeding of misbruik van die positie te voorkomen. In veel gevallen gelden daarvoor deontologische regels of expliciete wettelijke onverenigbaarheden.

Voorbeeld

Een rechter mag geen zelfstandige activiteit uitoefenen zolang hij in functie is, om zijn onafhankelijkheid te waarborgen.

Beoefenaars van een erkende eredienst (bv. priester, imam, dominee, rabbijn) vallen niet onder een algemeen wettelijk verbod om te ondernemen, maar hun eigen statuut en intern religieus recht leggen vaak onverenigbaarheden of strikte voorwaarden op. In de katholieke kerk geldt bijvoorbeeld dat clerici geen handel voeren of bedrijf runnen, behoudens uitdrukkelijke toestemming van de bevoegde

kerkelijke overheid. Vergelijkbare beperkingen bestaan in andere erediensten. Dit zijn interne tucht- en deontologische regels: een schending kan tuchtrechtelijke gevolgen hebben, ook al is de activiteit civielrechtelijk op zich toegestaan.

Wie toch (beperkte) economische activiteiten wil combineren, moet dus vooraf het interne recht en de bevoegde instantie raadplegen. Daarnaast blijven de algemene integriteits- en belangenconflictregele van toepassing wanneer er publieke middelen (wedden/mandaten) of functies in het spel zijn.

1.4.3. Strafrechtelijke antecedenten: impact van veroordelingen op de toegang tot ondernemerschap en tijdelijke beroepsverboden of -beperkingen opgelegd door de rechter

Bepaalde strafrechtelijke veroordelingen kunnen de toegang tot ondernemerschap beperken. Wie veroordeeld is voor financiële of economische misdrijven (zoals faillissementsfraude, oplichting of witwassen), kan tijdelijk of permanent uitgesloten worden van het voeren van een onderneming of het bekleden van een bestuursfunctie.

Een veroordeling tot een criminele straf leidt in België echter niet automatisch tot handelingsonbekwaamheid, en dus niet automatisch tot een verbod op ondernemerschap. Dit soort beperking moet **uitdrukkelijk door de rechter worden opgelegd**, bijvoorbeeld in de vorm van:

- een **gerechtelijk beroepsverbod** (tijdelijk of permanent);
- een **ontzetting uit bepaalde burgerrechten** (zoals het recht om een bestuursfunctie uit te oefenen);
- of een **specifiek verbod tot het oprichten of leiden van ondernemingen**, bijvoorbeeld bij veroordeling wegens economische of financiële misdrijven.

De ontzetting uit bepaalde rechten is geen automatisch gevolg van een strafrechtelijke veroordeling; ze moet uitdrukkelijk door de strafrechter worden uitgesproken.

De wet bepaalt in welke gevallen de rechter een ontzetting verplicht moet opleggen en in welke gevallen hij daarover een beoordelingsmarge heeft. Afhankelijk van

de aard en de ernst van het misdrijf, en van de opgelegde straf, kan de ontzetting tijdelijk of levenslang zijn.

Wordt er geen ontzetting uitgesproken, dan blijft de veroordeelde in principe handlingsbekwaam. Dat betekent dat hij juridisch een onderneming mag aanhouden of bestuurder/zaakvoerder kan blijven, zelfs wanneer hij een gevangenisstraf uitzit. In de praktijk kunnen detentie en strafuitvoering uiteraard feitelijke beperkingen meebrengen, maar er bestaat dan geen wettelijk verbod om ondernemingsactiviteiten uit te oefenen.

1.4.4. Tijdelijke beroepsverboden of -beperkingen opgelegd door de rechter

Los van strafrechtelijke sancties kan ook een **ondernemingsrechter** of **arbeidsrechter** tijdelijke beroepsverboden opleggen, bijvoorbeeld naar aanleiding van een faillissement wegens kennelijk grove fouten of herhaalde inbreuken op de sociaalrechtelijke regelgeving. Deze maatregelen beogen de bescherming van het economisch verkeer en van schuldeisers.

Voorbeeld

Een bestuurder die herhaaldelijk fiscale verplichtingen negeerde, kan bij faillietverklaring tijdelijk uitgesloten worden van elke bestuursfunctie in een vennootschap.

In België is het sinds 20 oktober 2023 mogelijk om via Just-on-web, het digitale portaal van Justitie, het **Centraal Register van Bestuursverboden (JustBan)** te raadplegen. Dit register bevat informatie over personen en ondernemers die door een rechtbank een bestuursverbod opgelegd kregen, waardoor zij gedurende een bepaalde periode geen bestuursfuncties binnen een onderneming mogen uitoefenen.

Scan deze QR-code om de website van JustBan te raadplegen.

1.5. Vreemdelingen

In het kader van het ondernemingsrecht rijst regelmatig de vraag wie als vreemdeling in België zelfstandig een economische activiteit mag uitoefenen. De toegang tot het ondernemerschap verschilt naargelang het **statuut** van de betrokkene (EU- of EER-burger of derdelander) en wordt geregeld op basis van Europese regels, nationale wetgeving en internationale verdragen.

Het uitgangspunt is het gelijkheidsbeginsel, maar in de praktijk bestaan er verschillende toetredingsvoorwaarden, afhankelijk van het verblijfsstatuut en het land van herkomst.

1.5.1. Toegang tot het ondernemerschap voor onderdanen van EU- en EER-lidstaten

Onderdanen van de Europese Unie (EU) en de Europese Economische Ruimte (EER = de EU + Noorwegen, IJsland en Liechtenstein) en Zwitserland² genieten van het recht op vrij verkeer van personen, diensten en vestiging. Het vrije verkeer van EU-burgers is verankerd in art. 21 VWEU (vrij verkeer en verblijf). Voor economische activiteiten zijn vooral art. 49 VWEU (vrijheid van vestiging: zelfstandigen en vennootschappen) en art. 56 VWEU (vrijheid van dienstverrichting) relevant. Voor werknemers geldt aanvullend art. 45 VWEU (vrij verkeer van werknemers). Dit alles hangt samen met de interne markt (o.m. art. 26 VWEU).

Concreet betekent dit dat EU- en EER-onderdanen in België in principe zonder voorafgaande vergunning of beroepskaart een zelfstandige activiteit mogen uitoefenen, met gelijke behandeling ten opzichte van Belgische onderdanen binnen het toepasselijke EU-kader.

² Zwitserland is geen EER-lid, maar de toegang tot economische activiteiten wordt in de praktijk grotendeels geregeld via de bilaterale akkoorden tussen de EU en Zwitserland rond vrij verkeer.

Wel moeten zij, net als elke andere zelfstandige, voldoen aan de normale administratieve verplichtingen, zoals inschrijving in de Kruispuntbank van Ondernemingen (WER, boek III, Titel 2) en, waar van toepassing, btw-registratie.

Voorbeeld

Een Nederlandse personal coach die zich vestigt in Antwerpen moet zich enkel inschrijven in de KBO, een btw-nummer aanvragen en zijn activiteit aanmelden. Hij hoeft geen bijkomende toelating of vergunning aan te vragen.

1.5.2. Toegang voor onderdanen van derde landen: verblijfs- en arbeidsvergunningen

Onderdanen van niet-EU/EER-landen (derde landen) genieten niet van de Europese vrijheid van vestiging. Zij mogen daarom enkel in België ondernemen als ze:

- **rechtmatig in België verblijven** (lang verblijf);
- vooraf een **beroepskaart** verkrijgen (dat is de vergunning voor het uitoefenen van een zelfstandige activiteit);
- en kunnen aantonen dat hun activiteit **economisch zinvol, levensvatbaar en conform de regelgeving** is.

De beroepskaart wordt aangevraagd bij de bevoegde gewestelijke overheid (Vlaams, Waals of Brussels Gewest, afhankelijk van de plaats van vestiging). De aanvraag steunt doorgaans op een uitgewerkt businessplan en wordt beoordeeld aan de hand van criteria zoals economisch nut, jobcreatie, toegevoegde waarde en persoonlijke ervaring.

Voorbeeld

Een Marokkaanse grafisch ontwerpster met een verblijfskaart wil een studio opstarten in Brussel. Zij dient een aanvraag in bij een erkend ondernemingsloket, met daarin haar businessplan, verwachte inkomsten en kosten. Na gunstig advies ontvangt ze een vergunning om als zelfstandige aan de slag te gaan.

Scan deze QR-code voor meer informatie over deze beroepskaart in Vlaanderen.

Scan deze QR-code voor meer informatie over deze beroepskaart in Brussel.

Scan deze QR-code voor meer informatie over deze beroepskaart in Wallonië.

1.5.3. Internationale verdragen en wederkerigheidsprincipes

België sloot verschillende bilaterale verdragen en EU-akkoorden die vreemdelingen uit specifieke landen een soepeler toegang tot het Belgische ondernemerschap kunnen geven. Meestal is hierbij het **wederkerigheidsprincipe** van toepassing: België verleent bepaalde rechten aan burgers van een land, zolang Belgische ondernemers gelijkaardige toegang krijgen in dat land.

Voorbeelden van betrokken landen: Verenigde Staten (bilateraal investeringsverdrag), Canada (CETA), Turkije (associatieverdrag met de EU), Japan, Zwitserland, Zuid-Korea.

Voorbeeld

Een Amerikaanse staatsburger wil een Belgisch marketingbureau oprichten. Dankzij het bilateraal verdrag kan hij eenvoudiger een verblijfsvergunning en zelfstandigenstatuut verkrijgen dan iemand uit een land zonder verdrag.

1.6. De ondernemingsrechtbank

De ondernemingsrechtbank vormt een specifiek onderdeel van het Belgische gerechtelijk systeem voor geschillen en procedures waarin ondernemingen betrokken zijn. Ze behandelt niet alleen conflicten tussen ondernemingen, maar speelt ook een centrale en exclusieve rol bij faillissementen, reorganisaties en de beoordeling van het statuut van een onderneming. Door hun unieke samenstelling door de

aanwezigheid van 'lekenrechters' uit het ondernemingsmilieu, staat de rechtbank dicht bij de praktijk om zo kwalitatieve rechtspraak te leveren.

De ondernemingsrechtbank wordt meer in detail omschreven in hoofdstuk 8.